

Globalna bezbednosna inicijativa – kineski paralelni sistem bezbednosti

Globalna inicijativa za bezbednost je još jedna u nizu inicijativa iz Pekinga sa atributom „globalnog“. Do sada smo imali najpoznatiju inicijativu Pojas i Put, zatim Inicijativu za globalni razvoj, te Globalnu inicijativu za bezbednost podataka. Karakteristično, svim ovim inicijativama komunistička partija Kine dodaje epitet „opšteg/globalnog dobra“.

Važan je trenutku u kome se zahuktava [Globalna inicijativa za bezbednost](#), to je godinu dana agresije na Ukrajinu, stagnacija inicijative Pojas i put u Evropi i svetu, tri godine fijaska sa zarazom korona virusom i propašću politike „nula kovid“ i u predvečerje oštrijih regulativa vezanih za kineski pristup EU tržištu.

Kao i svaka inicijativa, Pekinga i Globalna inicijativa za bezbednost je potekla od partijskog lidera na Bo'ao forumu. Godinu dana je u ne definisanom formatu prezentovana na raznim poligonima, da bi ove godine bila i zvanično objavljena u formi koncepta.

Sudbina ranijih inicijativa – Pojas i put

U pogledu uspešnosti inicijative Pojas i Put čini se da su mnogi projekti koji su bili u toku pre pandemije [napušteni](#). Petnaest [projekata](#) vrednosti 2,4 milijarde dolara, širom sveta, suočili su se sa finansijskim poteškoćama još 2020. godine. 2/3 Evropskih država učestvuju na projektima Pojasa i puta, odnosno 11% svih pozajmica odnosi se na [istočnu Evropu](#). Zbog nepoštovanja standarda, mogućnosti da Pojas i put bude poluga geopolitičkih interesa NR Kine,

netransparentnih kredita i ne isplativosti tih projekata sve je prisutnije ograničenje ove inicijative od strane EU kroz Strategiju globalnog izlaza koja je opredelila u prvom talasu oko [300 milijardi](#)

[eura](#). Većina pozajmica iz Pekinga inostranstvu pruža se pod manje izdašnim uslovima, nego zajmovi od OECD-DAC i multilateralnih kreditora. [Prosečan zajam](#) iz Kine ima kamatu od 4,2 odsto, grejs period kraći od dve godine, a rok dospeća kraći od 10 godina. Postepeno postaje jasno da je Pojas i put, umesto da bude „globalno javno dobro“, [služio ekonomskim i strateškim interesima Kine](#) i izazvao mnoge kontroverze u različitim regionima sveta. Sadašnju fazu Pojas i puta, takođe karakterišu ponovni pregovori, smanjenje, pa čak i otkazivanje projekta od strane zemalja primalaca. List [Ekonomist](#) navodi da jedna trećina prezaduženih država na svetu su one kojima je Kina zajmodavac.

Izbijanjem pandemije Korona virusa uzdrman je globalni ugled NR Kine, raste zabrinutost u pogledu lanaca snabdevanja koji se vezuju za ovu državu, ali intenzivirao se geopolitički okršaj kroz fenomene „maska i vakcina“ diplomatije. Otvorena konfrontacija NR Kine i Zapada, u prvom redu SAD i Amerike, došla je do punog izražaja upotrebom diplomata „vuka ratnika“. Kovanica „vuk ratnik“, koristi se za opis nastupa kineskih diplomata širom Evrope i Amerike, koji su bez osnovnog diplomatskog bontona širili propagandu, napadali kritičare i opstruisali nezavisnu istragu uzroka pandemije.

Šta Svetu nude ove nove „globalne“ inicijative? Prva u nizu je Globalna inicijativa za razvoj. Ova inicijativa je već pokrenula format „prijatelja“ inicijative u okviru [OUN](#). Inicijativa puna uopštenih mesta više liči na izvoz ideologije nego na konkretno rešenje sa suštinom. Usmerena je na globalni jug.

Globalna inicijativa za bezbednost – kinesko veto na suverenost

[Globalna inicijativa za bezbednost](#) (GSI), se publikuje u vrlo osetljivom globalnom trenutku. Svoju javnu prezentaciju doživljava neposredno pred objavljivanje kineskog predloga za mir od 12 tačaka, državne posete Si Đinpinga Moskvi, dok je svemu prethodilo saopštenje kineskog MSP-a [„Hegemonija SAD i njene opasnosti“](#). U atmosferi koja očigledno podseća na

hladnoratovsku, lansiran je prvobitno plan za mir, koji po svojoj suštini više liči na legalizaciju [okupacije](#) Ukrajine. Saopštenja više liče na koordinaciju informacionog rata sa Moskvom, nego na nepristrasne predloge koje bi mogla prihvatiti većina država, ili bar onih 141 koje su osudile rusku agresiju po drugi put 23.02.2023.

Šta nudi ova kineska Globalna inicijativa za bezbednost? NR Kina nastoji da preoblikuje međunarodni poredak u sferama gde ima otvorena vrata. Radi se o poligonu koji dominantno predstavljaju države u razvoju. GSI je neka vrsta paralelnog sistema za uspostavljanje ravnoteže sile u kome Kina koristi stratešku priliku da ponudi svet bez saveznika. Nudi kinesko centričnu postavku bezbednosti bez uzajamnih obaveza i prava koje su svojstvena savezništvima poput NATO-a ili AUKUS-a. Zapravo Kina u svojoj vojnoj i spoljnopolitičkoj doktrini ne predviđa savezništva, naročito ne vojna. Snažno zastupa tezu da su vojna savezništva produkt Hladnog rata, te da nemaju svoj smisao nakon njega. Postavlja se pitanje, ako se GSI poziva na multilateralizam i Povelju OUN, kako onda dolazi u kontradiktornu situaciju da negira suverena prava država kao što su savezništva. Pravo na uspostavljanje vojnih saveza direktno proizilazi iz Povelje OUN, na osnovu koje je osnovan i NATO 1949. godine. U dokumentu [Kineska politika o azijsko-pacifičkoj bezbednosnoj saradnji](#) Kina upozorava „male“ i „srednje“ države (po veličini) da „ne treba i ne bi smeli da zauzimaju strane između velikih država“. Ovaj dokument iz 2017. u velikoj meri podseća i na rusku argumentaciju po pitanju članstva država u NATO-u. Rusija očiglednije napada članstvo u NATO i EU na tezi da članice nemaju svoj suverenitet. Na sličnom je tragu i Kina kada iznosi zahtev da njeni susedi ne mogu samostalno da biraju svoje spoljnopolitičke i bezbednosne aranžmane. Za glavni razlog se uzima činjenica da je predvodnik tih saveza globalni rival, a sporna okolnost što je Kina prvi sused. Dakle, lako se licitira na pogrešnoj logici sporenja jednog od ključnih atributa suverenosti, a to je samostalno odlučivanje u spoljnoj politici. GSI nastoji da uskrati mogućnost izbora saveznika i smanji prostor za snažnije povezivanje država u zoni kineskih sfera uticaja. Inicijativa više liči na zahtev za političkom bezbednošću Komunističke partije Kine i za to se traži podrška i legitimitet.

Kina nije Rusija. Do sada je Kina plasirala trilion dolara za projekciju svog uticaja i ne želi olako da dozvoli da taj uticaj preko noći isčezne, a što se Rusiji dogodilo prilikom glasanja za osudu agresije 2022. Ono što je zajedničko Rusiji i Kini zasniva se na tragovima ranijih negodovanja zbog jačanja vojne saradnje sa SAD i njihovim susedima. Vredi se podsetiti

preventivne agresije na Gruziju 2008, na Ukrajinu 2014, pokušaja državnog udara u Crnoj Gori 2016, agresije na Ukrajinu 2022, koje je izvela Rusija pod formom „nedeljivosti bezbednosti“. Isti taj argument o „nedeljivosti bezbednosti“ navodi i Kina u GSI. Glavni argument za ugrožavanje principa „nedeljivosti“ bezbednosti čita se iz mnogih javnih saopštenja u kojima se navodi da pristupanje međunarodnim organizacijama predstavlja bezbednosnu pretnju. Koliko je ta argumentacija neutemeljena pokazuje najsvježiji primer Ukrajine, koju je Rusija napala u cilju sprečavanja članstva u NATO, ali zato ni prstom nije mrdnula dok Finska i Švedska ulaze u NATO. Slično je i sa ovom kineskom bezbednosnom inicijativom, koja u svoj centar stavlja kineske interese na način da se od drugih očekuje prilagođavanje. GSI po svojoj formi u velikoj meri ima domaću percepciju kineske bezbednosti sa osećajem međunarodnih posledica odnosno izvora ugrožavanja. Ekspertska zajednica GSI ocenjuje kao pokušaj revizionizma globalne postavke odnosa od strane partijske države sa dodatkom da ova Inicijativa nije poseban deo, već deo šireg totalnog koncepta kineske vizije budućnosti. U dokumentu se ne navodi jasna platforma za sprovođenje u delo ciljeva, već se nabrajaju opšti principi i očekivanja.

Među glavnim principima u šest tačaka se izdvaja :

- posvećenost zajedničkoj, sveobuhvatnoj, kooperativnoj i održivoj bezbednosti;
- poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta svih država;
- posvećenost i počinovanje Povelji OUN;
- uvažavanje legitimnih bezbednosnih zabrinutosti svih država;
- posvećenost mirnom razrešenju razlika i sporova među državama;
- posvećenost održavanju bezbednosti u tradicionalnim i ne tradicionalnim oblastima.

Navedena lista principa u prvom redu teško može biti neprihvatljiva za članice UN. Kako se radi o političko-bezbednosnoj platformi globalne sile ili globalnog izazivača kako Kinu definiše Evroatlantska zajednica potrebno je analizirati predloženo sa aspekta :

Ko?

Kako?

Zašto?

Sa kojim ciljem?

Ova pitanja su važna u pogledu pozicioniranja država poput Srbije u odnosu na predloženu inicijativu. Sve implikacije ove Inicijative moraju se sagledati sa stanovišta dejstva koje sa sobom proizvode.

Inicijativa dolazi od kineskog predsednika Sija u čijem mandatu je više puta narušeno međunarodno pravo u pogledu suvereniteta i teritorijalnog integriteta Indije i indo-pacifičkih država. Kineska izgradnja veštačkih ostrva dodatno se intezivirala pod njegovom vlašću. Od 2013. izgrađeno je više od 1000 hektara [veštačkih ostrva](#) čime je narušena sloboda plovidbe i teritorijalnost voda kineskih suseda. Ovakvi postupci su u direktnoj suprotnosti sa mnogim principima Globalne inicijative za bezbednost. Ako dodamo da inicijativa poziva na ravnopravnost i uvažavanje interesa svih opet nailazimo da je delovanje NR Kine, u pogledu ekskluzivnih sfera uticaja i osporavanja međunarodnih aranžmana, suprotno proklamovanim principima. Zagovarati multilateralizam uz istovremeno sporenje prava država na savezništvo širi bojazan u pogledu zahteva za dominacijom. Bez savezništva srednje i male države našle bi se pod udarom asimetrične moći koju u odnosu na njih poseduje Kina ili je posedovala Rusija. Bez savezništava kakva su nastala po završetku Hladnog rata svet bi bio izvan balansa sile što bi pogodovalo raspirivanju regionalnih oružanih konflikata. Države bi mnogo lakše upadale u čuvenu „tukididovu zamku“.

Uzajamna korist od ove inicijative je vrlo mala. Iz čitanja predloženog teksta teško se razume na koju bezbednost se misli. Spominju se i tradicionalne i netradicionalne pretnje, bezbednost hrane, biološka bezbednost a sve miriše da se predlog kreće u pravcu ideološke bezbednosti. Važno je primetiti da za Kinu nacionalna bezbednost znači političku bezbednost – lokalna i regionalna moć KPK koja projektuje razloge unutrašnje bezbednosti i na međunarodnoj pozornici. Primer tajnih policijskih stanica u potpunosti demonstrira spremnost da se politička bezbednost projektuje globalno. Čak i u slučaju prijateljskih država poput Srbije. U izveštaju [SafeGuard Defenders](#) , navedeno je da su te stanice bile tajne i prikrivene. Podsetimo se Pojasa i puta koji je takođe započeo kao „opšte“ „uzajamno“ „miroljubivo“ , svetsko dobro

da bi sada predstavljao finansiranje neodrživih i neisplativih kredita, tržište za kinesku radnu snagu, izvor nestabilnosti međunarodne makroekonomije i poluga geopolitičkog uticaja.

Cilj ove inicijative je direktna mobilizacija globalnog Juga na anti-zapadnu akciju, bez jasnog definisanja aspekta solidarnosti, savezništva i pomoći uopšte. Zašto bi neka, a naročito evropska, država pristala da bude deo ove manjkave i neprecizne inicijative? Više je nego očigledno da je inicijativa usmerena protiv američkog koncepta savezništva i organizacija kao što su NATO i od skoro AUKUS. Države indopacifičkog regiona su odabrale savez sa Amerikom zbog straha od Kine. Isto tako

države Istočne Evrope u NATO članstvu su potražile zaštitu svojih nacionalnih interesa od Rusije. Integracijom u NATO bivše članice SSSR-a i Varšavskog ugovora su bezbedne od ruskog revizionizma, u međuvremenu 10 puta bogatije pod „kišobranom“ kolektivne odbrane i diplomatije. Veličina države u odnosu na teritoriju i broj stanovnika kroz sistem kolektivne bezbednosti postaje irelevantna. Zašto se Kina protivi vojnim savezima? Zašto Kina nije oformila svoj vojni savez? Vrlo onespokojavajuće zvuči činjenica da država koja se uzdržava od vojnih savezništava kandiduje amorfne bezbednosne aranžmane a izbegava svoje bezbednosne obaveze. Nacionalna bezbednost je najosnovnija kategorija svake države. Na osnovu ostvarenja vitalnih nacionalnih interesa države se odlučuju za organizovanje nacionalne bezbednosti i spoljno političke poteze. Kakav je interes u odricanju od vojnog savezništva? Kakav je interes Filipina da raskinu svoj odbrambeni ugovor sa Amerikom? Takav potez bi veoma brzo Filipine doveo u ranjivu i podređenu poziciju u odnosu na „velikog“ suseda Kinu. Kao što ni Grčka nema interes da se odrekne odbrambenog savezništva sa Amerikom, a Poljska ili Litvanija nema interes da napusti NATO. Vredi se podsetiti hibridnog nasrtaja NR Kine na Litvaniju. Usled diplomatskog spora oko tajvansko-litvanskih odnosa Kina je pokrenula pravu oluju na Litvaniju. Zahvaljujući pripadnosti [EU](#) Litvanija je uspela da se uspešno odupre ekonomskom i diplomatskom pritisku.

U svojoj [analizi](#) Džejmstaun Fondacija upozorava da poslednji deo GSI koncepta uključuje listu „platforma i mehanizama saradnje“. I pored Saveta bezbednosti UN, u kome Peking ima stalno sedište, Generalne skupštine UN i relevantnih komiteta, koncept poziva na korišćenje nekoliko postojećih organizacija u kojima Kina igra vodeće uloge u implementaciji GSI-a: Šangajska organizacija za saradnju (ŠOS), BRIKS i Konferenciji o interakciji i merama za izgradnju poverenja u Aziji, mehanizam „Kina+Centralna Azija“. Zaključak je da Kina svojim partnerima šalje poruku o svojoj viziji arhitekture bezbednosti. Mislimo da će partneri nastojati da saznaju šta „kupuju“ i šta im se „prodaje“. Iz tog razloga ne treba očekivati intenzivnije aktivnosti u narednom periodu.

Pitanje regulatornih tela i mehanizama je nešto što u ovom kineskom konceptu nije razrađeno što umanjuje težinu predloženog. Sve što je navedeno odavno je razrađeno u postojećim međunarodnim aktima, jedina razlika je što tu međunarodnu regulativu nije predložio generalni sekretar KPK Si Đinping. Ne vezano od toga NR Kina je davnih dana, a najranije, 1971. prihvatila pravila zasnovana na Povelji u OUN. Danas smo suočeni da NR Kina i Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, koju je takođe prihvatila, dovodi u pitanje. [Institut za studije bezbednosti EU](#) navodi da je jedan od ciljeva ove inicijative pre svega fokusiran na „zemlje u razvoju“ koje Peking vidi za potencijalne partnere u cilju da promoviše kineski model upravljanja bezbednošću na nacionalnom nivou kao i alternativnu arhitekturu bezbednosti na globalnom nivou. Nije realno očekivati da ova inicijativa može uzdrmati poziciju SAD-a kao pouzdanog i dokazanog saveznika. Percepcija bezbednosti je centralni deo GSI-a, što suštinski ne znači ništa za države koje pripadaju Evroatlantskoj zajednici. Ono, na šta treba obratiti pažnju jeste najava da će se organizovati preko 5000 različitih aktivnosti treninga u narednih pet godina. Vredi se podsetiti da su kineski specijalci izveli protivterorističku vežbu u Srbiji 2019. sa jedinicama domaćina na lokaciji [Željezare](#), čiji je vlasnik kineska kompanija. Celokupna aktivnost je imala svoju praktičnu vrednost u pogledu zaštite kritične infrastrukture u vlasništvu strane kompanije, dok je sa druge strane izazvala negodovanje međunarodnih partnera sa kojima Srbija ima snažnije ekonomske odnose. Zaključak je da će i GSI inicijativa pokušati da obezbedi evropske partnere i kroz aktivnosti tradicionalnih i netradicionalnih bezbednosnih aktivnosti u vidu kurseva, treninga, vežbi, simulacija kao i razmene iskustava.